

MYNT KONTAKT

2

MARS 1980

SVERIGE 7:50
NORGE 9:25
DANMARK 9:50
INKL. MOMS

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS TIDSKRIFT

Hur man slår mynt

Sid 28

SACHSISKA

TALERPERIODER III

Sid 33

DENARFYND

PÅ ÖLAND

Sid 37

EN NATTVARDS POLLETT

Sid 40

SUOMALAISET LUKIJAMME VOIVAT KIRJOITTA MEILLE SUOMEKSI

Sid 44

VÅRENS MYNTAUKTION

12 OCH 13 APRIL 1980
PÅ
OPERA KÄLLAREN STOCKHOLM

Ca 1 400 objekt

UTLÄNDSKA MYNT SOM CIRKULERAT I SVERIGE
SVERIGE
FÖRORDNINGAR
SVENSKA OCH FINSKA SEDLAR
MEDALJER
NORGE
RYSSLAND
ANTIKA MYNT
TALRAR OCH BÄTTRE UTLÄNDSKA MYNT
UTLÄNDSKA GULDMYNT

Katalogen utkommer i mitten av mars och erhålles mot kr 25:– på postgiro 30 03-1.

B. AHLSTRÖM
MYNTAUKTIONER KB

Kungsgatan 28
Box 7662 103 94 STOCKHOLM
Tel. 08-101010, 140220.

MYNTKONTAKT

SVENSKA NUMISMATISKA
FÖRENINGENS TIDSKRIFT

Östermalmsgatan 81
114 50 Stockholm
Telefon 08-67 55 98
(måndag-fredag kl 10.00-13.00)

Myntkontakt:

Postgiro 42 30 50-4

Bankgiro 219-0502

Svenska Handelsbanken

Myntkontakt utkommer den 1 i
månaderna februari - maj och
september - december.

Prenumeration: helår 55:-

REDAKTION

Huvudredaktör

och ansvarig utgivare:

Frank Olrog

Telefon 08-26 14 57

Arkitektvägen 29

161 45 Bromma

Biträdande redaktörer:

Madeleine Greijer

Torbjörn Sundquist

Copyright:

Myntkontakt och respektive
författare, vilka ansvarar för
sakinnehållet i sina bidrag

ANNONSER

Bokning

Telefon 08-67 55 98, 756 86 62

Annonspriser exkl. moms:

2 sidor (mittuppslag)	2 000:-
2:a omslagssidan	1 200:-
omslaget 4:e sida	1 500:-
1/1 sida (157×220 mm)	1 000:-
2/3 sida (104×220 mm)	700:-
1/2 sida (157×108 mm)	525:-
1/3 sida (50×220 mm)	375:-
1/4 sida (76×108 mm)	290:-
1/6 sida (50×108 mm)	200:-
1/12 (50×52 mm)	110:-

Sista materialdag:

Den 5:e i månaden

före utgivning

Annonsmaterial:

Negativ eller positiv offsetfilm

Sändes till Ordfront

Fack, 104 32 Stockholm

Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik
kommer att avböjas

ISSN nr 0435-8245

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

PROGRAM FÖR VÅREN 1980

MARS

Onsdag 12. Bernadottesektionen samlas på Historiska Museernas lunchrum kl 18.30. Sällsynta mynt under Bernadottetiden. Liten auktion. Medtag gärna mynt till försäljning på auktionen. Max 2 poster per person.

Tisdag 25 kl 19.00 gemensam visning tillsammans med Myntkabinettets vänner av utställningen "Från bäverskinn till dollarsedel". Om Kanadas ekonomiska historia, som nyligen öppnades i Kungl Myntkabinettet och presenterades i förra numret av MYNTKONTAKT. Visas av jur dr Ernst Nathorst-Böös.

Onsdag 26. Antiksektionen samlas i SAF-huset, Södra Blasieholmshamnen 4 A, Stockholm, kl 18.30. Torsten Bindley berättar om Pallas Athenas attiska tetradrachmer och visar ljusbilder.

Fredag-Lördag 28-29. Föreningens vårauktion på Historiska Museernas hörsal, Storgatan 41, Stockholm. Visning kl 17.00-18.30. Auktionen börjar kl 18.40. Detta gäller båda dagarna på grund av museets tider för öppet hållande.

APRIL

Fredag 11. Medeltidssektionen samlas på Historiska Museernas lunchrum, kl 18.30. Tamas Sarkany talar om mynt i kyrkfynd.

Onsdag 16. Bernadottesektionen samlas på Historiska Museernas lunchrum kl 18.30. Programmet ej fastställt.

MAJ

Måndag 5 samlas vi hos B. Ahlströms Mynthandel AB, Kungsgatan 28, Stockholm kl 18.30 för att titta och diskutera.

Onsdag 7. Antiksektionen. Vi träffas på Timmermansorden för att titta på romerska mynt. Tid meddelas senare.

Måndag 12. Medeltidssektionen samlas på Historiska Museernas lunchrum kl 18.30. Kenneth Jonsson kåserar.

Lördag 31 årsmötet i Sigtuna.

Numismatiska seminarier

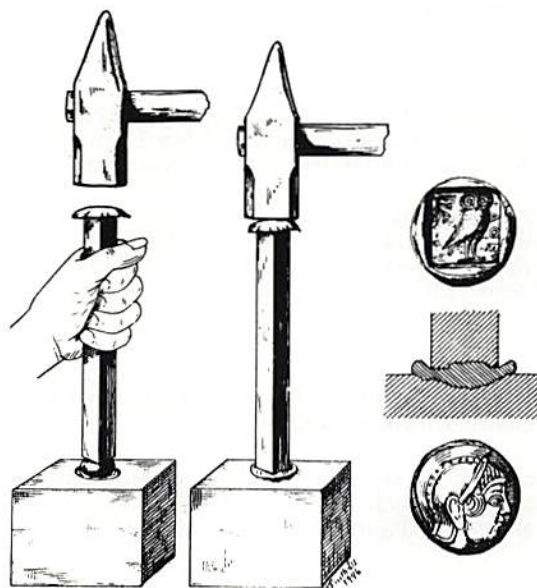
Den 13, 20 och 27 mars kl 14-16 håller professor Brita Malmer seminarier över ämnet: Importen av tyska mynt till Sverige under 1400-talet. Lokal: Numismatiska institutonen, Sandhamnsgatan 52.

Seminarierna är öppna för alla intresserade, men vissa förkunskaper är nog behövliga.

HUR MAN SLÅR MYNT

Av LARS O LAGERQVIST

Nedan skildras med tanke på nybörjaren några data ur myntpräglingens historia fram till de moderniseringar som skedde under 1800-talet.

1. Schematisk framställning av myntprägling för hand, här tänkt vid utförandet av en athensk tetradrachm på 400-talet f Kr. Teckning av H Faith-Ell (ovan). Foto (liksom följande); Nils Lagergen, ATA.

I våra dagar spelar mynttillverkningen en ganska liten roll, eftersom alla större betalningar nu för tiden sker i sedlar eller checkar, över postgiro eller bankgiro och dylikt. Sverige var länge ett av de få länder som blandade silver i sina skiljemynt, sedan 1942 dock blott 40 procent och numera endast i jubileumsmynt. Men sedelns historia är ganska kort. Den första europeiska banksedeln trycktes i Stockholm 1661. Tidigare dominerade mynten i alla civiliserade länder och dessa var vanligen av ädelmetall.

De första mynten tillverkades kort efter mitten av 600-talet f Kr i Lydien i Mindre Asien. Fram till 1500-talet e Kr var tillverknings-tekniken i princip densamma.

Med prägling för hand – man talar också om att slå mynt – avses s k hammarprägling. Man använder då myntstampar, vilka – utom då det gällde brakteattillverkning – all-

tid var två (fig 1). För hand grave-rades en understamp, som fick en negativ bild av det man önskade avbilda på myntet. Den sattes fast i ett underlag, så lade man myntämnet – upphettat eller kallt – på denna understamp, höll en överstamp mot ämnet och slog till med en hammare. Stampen fasthölls med handen eller kanske oftare med en tång. Med ett eller flera slag blev myntet färdigt (fig 2). Med tiden började man att också gravera bilder på överstampen och lärde sig även att förenkla tillverkningen av stampar genom att begagna s k *punsar*, positiva bild- eller inskriftdelar, med vilkas hjälp man slog in detaljerna i den ohärdade stampen (dylika punsar torde ha förekommit redan under antiken). Stampen var av järn och härdades efter att ha försetts med bilderna. Vissa delar av framställningen har ända fram till 1950-talet måst eftergraveras för hand (se Tore Almqvists artikel i MYNTKONTAKT 1977/6, s 8 ff).

Från 1130-talet präglade man i Tyskland och efter en tid även i Norden s k brakteater (obs! heter *inte* "brakteatrar" i pluralis). En brakteat är ett ensidigt, tunt mynt där åtsidans positiva bild återfinns i negativ på frånsidan. Tillverkningen har vanligen tillgått på det sättet, att det tunna myntämnet lagts på en bit läder eller bly, varefter stampen

2. En myntpräglingsverkstad omkring 1500 med traditionell tillverkning för hand. Träsnitt av Hans Burgkmair, ur ett större verk avsett som undervisning för den unge kejsar Maximilian. Detta verk, som först långt senare blev utgivet av trycket, kallas "Den vite konungen". Längst upp i rummet syns myntmästaren vid sitt bord, undervisande den unge kejsaren. Tv smältes metallen i deglar. Nedtill t v sitter en man som klipper till myntämnena; i mitten hamras myntplåten, längst t h sker själva präglingen.

placerats ovanpå (fig 3). I några fall har man i stället haft en graverad understamp, på vilken myntämnet legat, täckt av skyddande material av nämnda sort, varefter man med hammaren slagit på ett verktyg som i sin tur drivit in den graverade bilden i myntämnet. Se även Brita Malmers artikel i MYNTKONTAKT 1978/7. Under denna tid rådde silverbrist i Europa (guldmynt tillverkades inte alls just då); vikingatidens silverrickedom hade nämligen ebbat ut. Mynten var därför små och lätta. Mot slutet av medeltiden upptogs nya gruvor. I och med Amerikas upptäckt blev importen av ädelmetaller till Europa så oerhörd, att den orsakade inflation genom att främst silver sjönk i värde; lönerna däremot steg inte i samma takt. Man började i slutet på 1400-talet införa större silvermynt; tillverkningen måste rationaliseras.

Det s k släggverket uppkom ca 1500 (fig 7 och 10). Man satte in den övre stampen i en ram med en fjäder, varigenom man var säker på att den skulle träffa rätt på myntämnet samt på samma plats, när flera slag krävdes. Leonardo da Vinci ritade en präglingsmaskin – en av denna geniale mans många outnyttjade uppfinningar – som för några år sedan demonstrerades i nykonstruktion på Tekniska museet i Stockholm. Den fungerade utmärkt.

Prägling i valsverk eller tryckverk är först känd 1551 från Hall i Tyrolen. Den metoden innebar att en metallten infördes mellan två

3. Underlag från prägling av brakteater i Lödöse (nära Göteborg) under medeltiden. Slaget av myntstampen lämnade avtryck ej blott på det ensidiga myntet, utan också på de bitar av läder eller bly som lagts under detta för att silverplåten skulle "gå upp" i stampens gravyr.

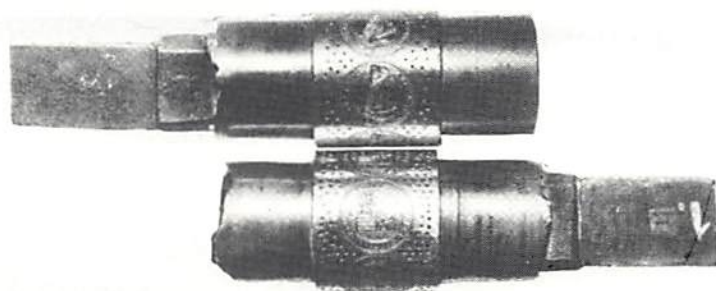
valsar, i vilka åt- och fransidesstampar fanns fastsatta tätt bredvid varandra (se fig 4–5). Sedan tenen färdigpräglats, utklipptes mynten (fig 6). Det var givetvis nödvändigt att bägge hjulen var synkroniserade för att präglingen skulle bli lyckad. Ofta blev så inte fallet och man ser då avtryck av två myntstampar efter varandra på det färdiga myntet.

På 1500-talet uppfann man också spindelverket (skruvverk eller balancier) och den blev från senare delen av 1600-talet och fram till 1830 den vanligaste präglingsmaskinen (fig 9). Den övre stampen fördes ned mot myntämnet och un-

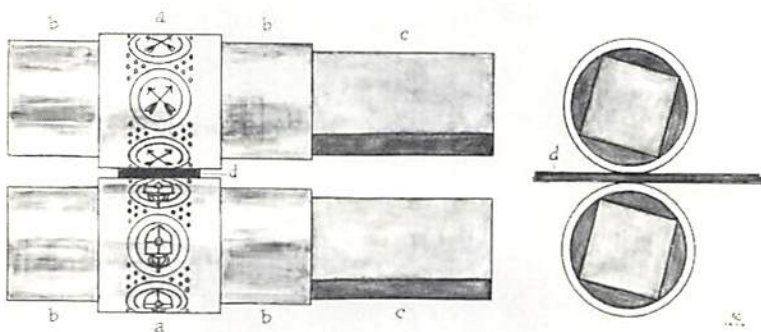
derstampen med hjälp av en skruv, som var fastgjord upptill i en tvåarmad, ända till 3,5 meter lång stång. I denna stångs bägge ändar hade man gjort fast tunga vikter. Stången sattes i rörelse med hjälp av från två upp till tolv arbetare, som drog i kraftiga rep. En stöt räckte även för mycket stora mynt eller medaljer med låg relief. Skruvverket, numera drivet av elektricitet och på andra sätt förbättrat, används fortfarande vid medaljtillverkning.

Från slutet av 1600-talet förekom ofta s k randskrift på större mynt jämför med vårt tidigare femkronemynt! Den utfördes med upphöjda bokstäver, senare ofta med nedsänkta. Randskriften har ett bestämt syfte. Under 1600-talet blev det allt vanligare med s k myntavskavning, d v s företagssamma personer skar av ädelmetall från silver- och guldmynt, så att staten gjorde stora förluster. Randskriften åstadkoms i en särskild apparat, där myntet pressades mellan dubbla ringar med fördjupad inskrift på den inre av dessa. Numera är metoden betydligt förenklad och sker i samband med präglingen (jfr Tore Almqvists ovan cit artikel i MYNTKONTAKT).

År 1817 uppfann man en betydligt förbättrad metod för mynt- och medaljprägling, vilken bygger på hävstångsprincipen. Med hjälp av en fastgjord hävstång pressar man på ett tungt stycke metall, som fal-

4. Verktyg för valsverksprägling. Bilden visar själva valsarna i en dylik maskin för myntframställning, graverade med flera på varandra följande stampar till österrikska talrar från 1566. Mellan valsarna infördes sedan metallen i ett långt band; sedan den fått bild på bägge sidor, utklipptes mynten (nedan). Från myntverket i Hall, Tyrolen; numera förvarade i Wien.

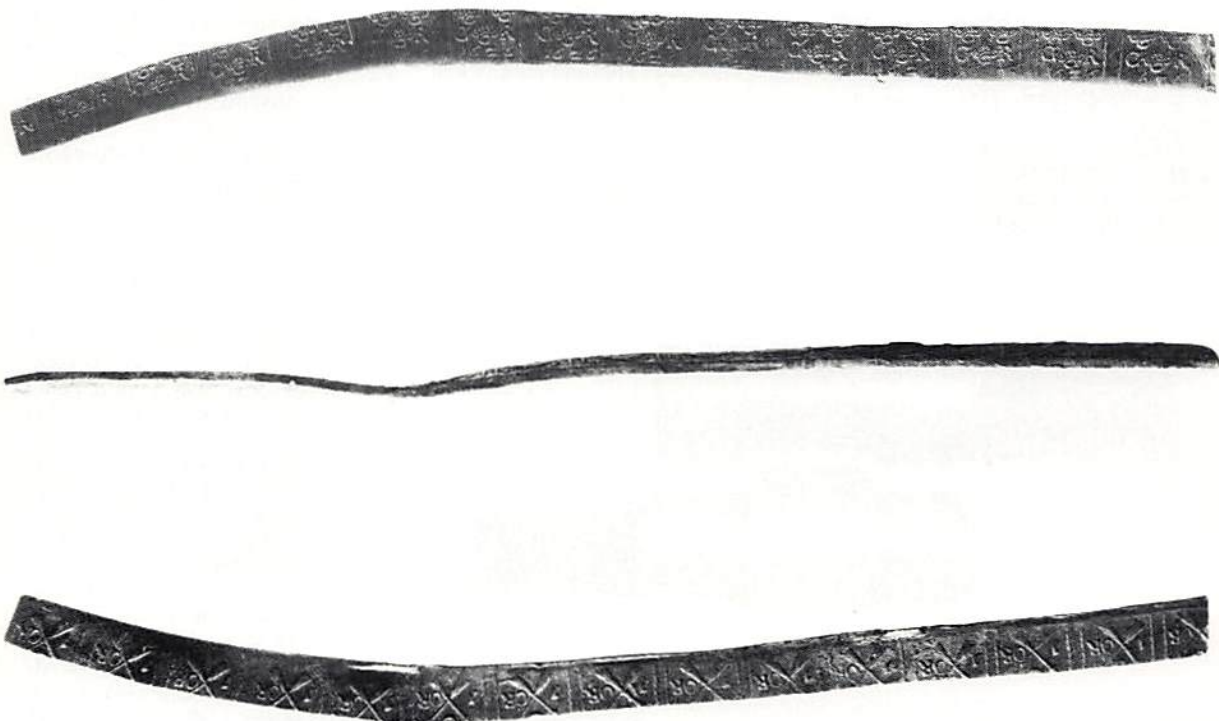

5. Rekonstruktion av hur valsverksprägling tillgick i Sverige efter 1625. Mynten, som på ett förenklat sätt liknar Kristinas 1-ören, förutsätts här bli präglade med sex stamplar på vardera valsens, vilket har skett för tydlighetens skull; det finns ingen anledning tro, att just detta antal förekom på de svenska valsarna. a) Valsbanor med ingraverade myntbilder. b) Runda tappar, som vilade i valsstolarnas lager. c) Fyrkantiga tappar, genom hylsor förbundna med de axlar, som vred valsarna runt. d) Tenen, på vilken mynten präglades genom avtryck av valsarnas ingraverade myntbilder.

Teckning 1979 av Ingemar Carlsson, Laxå.

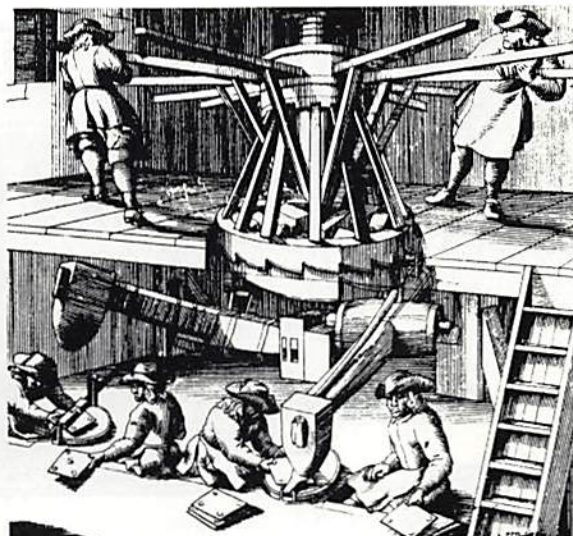
ler ned på överstampen. På denna metod bygger nästan all modern myntprägling. Med automatiseringen i sin tjänst har man emellertid kunnat rationalisera tillverkningen i mycket hög grad. Myntämnen förs i en jämn ström genom en ränna in i maskinen, som arbetar med en hastighet om upp till 300 slag i minuten.

När det gäller framställningen av stamparna har mekaniseringen också drivits längre. Modellen till ett mynt – metoden används också för medaljer – sätts in i en sk reduktionsmaskin, där den större modellens detaljer automatiskt överförs i förminskad form med hjälp av en arm, som "trevar" över modellen och överför sina rörelser på en gravstickel i andra ändan. Där förs bilden ner i förminskad form på en sk puns, som efter härdning används för framställning av den negativa moderstampen. Det brukar dock behövas en viss eftergravering. Från 1827 införde man i Sverigeprägling i ring, vilket ger mynten en jämn, cirkelrund rand. Skall randen vara räfflad, förses ringen med motsvarande räfflor.

6. Ten med outskurna Säter-1 ören 1626 (valsverksklippingar). Kungl Myntkabinetet inv 22286.

En genomförd mekanisering av viss svensk myntprägling (valsverk) skedde under 1620-talet, även om det numera är helt säkert, att sådana maskiner tidvis använts i slutet av 1500-talet. Det var den från utlandet inkallade Markus Kock, sedermera adlad Cronström, som anförtroddes att rationalisera den nyss påbörjade tillverkningen av kopparmynt (fig 5). Spindelverk togs senare i bruk för silvermyntningen i Stockholm. Valsverkspräglingen upphörde i Avesta ca 1715, varefter man där endast brukade slaggverk (fig 9). Ett slaggverk i jätteformat var det man utnyttjade för stämplingen av plåtmynt (fig 7-8 a och b), våra säregna svenska betalningsmedel i vikt från 1/2 till 20 kg, vilka användes 1644-1776. När hävstångsprincipen började användas för präglingen vet man inte säkert. Reduktionsmaskinen infördes på Kungl myntet i Stockholm år 1889.

*MACINA AD M. C. VIII vel XVIII. Invenio in Suecica metalli, velco
Metalli, hanc spatio circiter 500 signatur. Auctore et Struct. M. Lundström, A. 1714.*

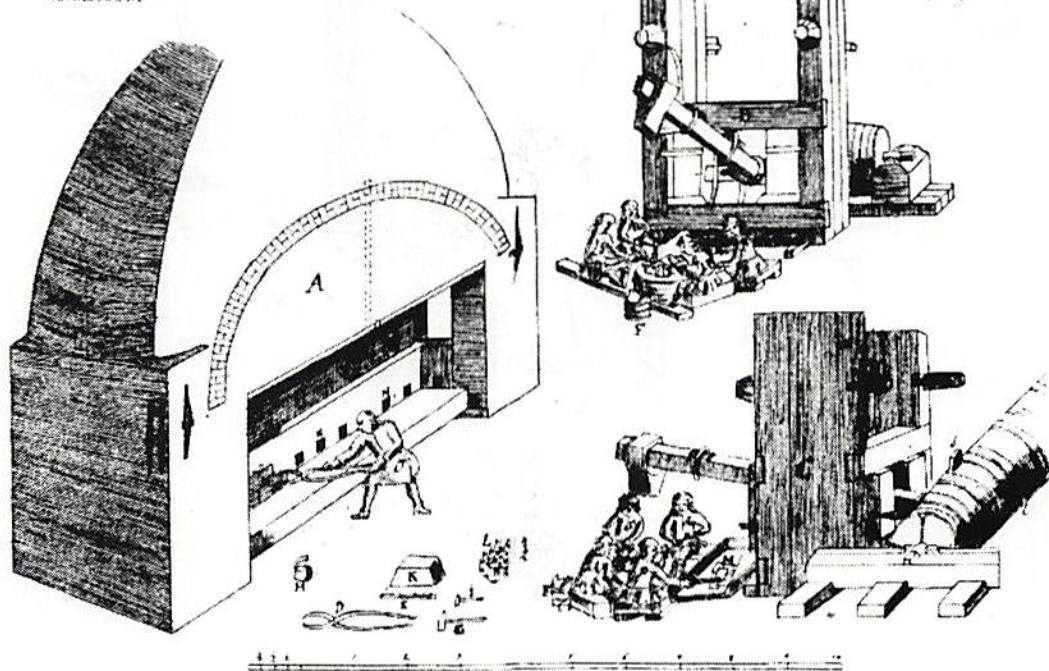
7. För präglning av de svenska plåtmynten krävdes ett slaggverk i jätteformat. Bilden nedan visar ett dylikt i funktion i Stockholm där gammal kanonmetall (brons) nedsmältes och användes till plåtmynt under penningbristen mot slutet av Karl XII:s regering. Träsnittet är av M. Lundström och utfört 1714.

Stämpelkammaren

- A Stämpelkammaren
- B Stämpelkammaren
- C Stämpelkammaren
- D Stämpelkammaren

Tab. V.

- 1. 1. Stämpelkammaren
- 2. 2. Stämpelkammaren
- 3. 3. Stämpelkammaren
- 4. 4. Stämpelkammaren
- 5. 5. Stämpelkammaren
- 6. 6. Stämpelkammaren
- 7. 7. Stämpelkammaren
- 8. 8. Stämpelkammaren
- 9. 9. Stämpelkammaren
- 10. 10. Stämpelkammaren
- 11. 11. Stämpelkammaren
- 12. 12. Stämpelkammaren
- 13. 13. Stämpelkammaren
- 14. 14. Stämpelkammaren
- 15. 15. Stämpelkammaren
- 16. 16. Stämpelkammaren
- 17. 17. Stämpelkammaren
- 18. 18. Stämpelkammaren
- 19. 19. Stämpelkammaren
- 20. 20. Stämpelkammaren

8. En bild från mitten av 1700-talet, som visar plåtmyntstiltverkning i Avesta. Här tillkom flertalet svenska plåtmynt sedan 1644 och tillverkningen fortsatte även efter deras avlysande som betalningsmedel 1776, ända till 1808 - de gick på export som metall. a. Tillklippning och justering av plåtar. b. Präglning.

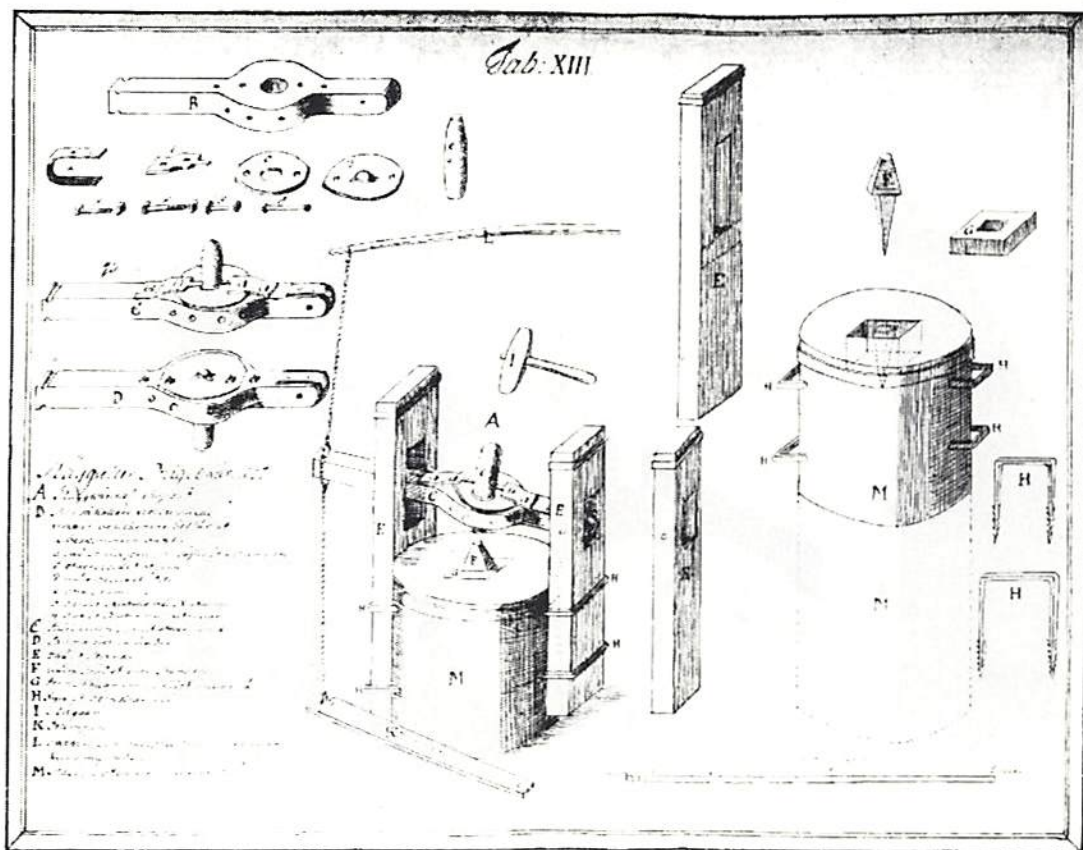

9. Här ser vi prägling i spindelverk (skruvverk, balancier) i slutet av 1600-talet. Metoden förblev i princip oförändrad fram till mekaniseringen under 1800-talets början. Denna maskin är fransk. Arbetare driver hävarmarna medan myntpräglaren lägger in plattan (mynttämnet) mellan stamparna. Ur M. Le Blanc: *Traité historique des monnoies de France*, Amsterdam 1692. Foto: Kungl Myntkabinettet.

Modern mynt- och medaljprä-
gling är ingående skildrad i ett tek-
niskt kapitel, som ingår i Ulla Eh-
rens värds avhandling om mynt- och

medaljgravören Erik Lindberg
(*Numismatiska Meddelanden*
XXXII:1, 1975). Detta arbete kan
beställas från Svenska Numisma-

tiska Föreningen, Östermalmsga-
ran 81, 114 50 Stockholm, och kos-
tar 125 kr häftad, 150 kr inbunden
(85 resp 100 kr för medlemmar).

10. Ett s k släggverk, använt under 1700- och början av 1800-talen (1715–1832 vid Avesta myntverk. Detta var en förbättring av metoden att prägla för hand. När man 1715 upphörde att använda valsverk vid Avesta var detta tekniskt sett en tillbakagång, men valsverkspräglingen var komplicerad och arbetskraften billig.

De sachsiska talerperioderna 1500–1763

Av Dr. Paul Arnold

De två första avsnitten av denna uppsats infördes i MYNT-KONTAKT nr 9–10 1979 resp nr 1/1980. Detta är den tredje och sista delen. Artikeln är ett sammandrag av ett föredrag som hölls 1977 av Dr. Paul Arnold från Dresden. Han var inbjuden till Stockholm av Kungl Myntkabinettet och Svenska Numismatiska Föreningen gemensamt.

Översättningen till svenska har utförts av fru Margit Miholic, Stockholm.

(Tredje avsnittet)

16. Sachsen. Kurfurst Johan Georg II (1656–1680), reichstaler 1676 à 28 efter zinnafot präglade groschen från myntorten Dresden.

Minnesmynt och skyttefester

Under zinnafotens tid präglades 5 kuranttaler: 1678 och 1679 tre skyttepris i klippingform, 1678 minnestalern till Sankt Georgsfesten och 1687 minnestalern vid kurfurstinna Magdalena Sibyllas död. Medan klippingarna är betecknade som taler, saknas värdebeteckning på minnestalerna. Med anledning av det nya skyttehusets i Dresden invigning ägde två skyttetävlingar rum den 6 och 27 februari 1678, till

vilka kurfurst Johan Georg II lät prägla följande klippingar: Den första visar på åtsidan hans porträtt med Sachsens, Jülichs, Cleves och Bergs vapen. Inskriften på frånsidan anger anledningen till präglingen. Det andra myntet visar kurvapnet omgivet av bygel och band med den engelska strumpebandsordens devis samt på frånsidan bilden av en stående Herkules med klubba och lejonhud. Båda klippingarna har på frånsidan uttryckligen försetts med värdebeteckningen 1 taler.

17. Sachsen. Kurfurst Johan Georg II, 1/2 reichstaler 1676 à 14 efter zinnafot präglad groschen från myntorten Dresden.

Med ett s k herkuleskytte firade kurfursten även tacksägelsefesten för fredsslutet i Nimwegen 8–9 november 1679. Som skyttepris slogs åter en klipping i kuranttaler-vikt, som på åtsidan bara har en inskription och på frånsidan en herkulesgestalt som på moln uppstiger till gudarna. Inskriften VIRTUTE PARATA, förvärvat genom skicklighet, tyder på talerklippingens ändamål som skyttepris. På detta mynt är värdebeteckningen 1 taler angiven på åtsidan.

Den 23 april 1678 anordnade Johan Georg II, som redan 1669 hade förlänats strumpebandsorden av Karl II i England, en Sankt Georgs-fest i närvaro av ett engelskt sändebud. Till åminnelse därav slogs en taler, som visserligen inte bär någon värdebeteckning men av vikten att döma obetingat måste vara en kuranttaler. Den har en dedikation på franska till Karl II av Storbritannien. Åtsidan visar Sankt Göran och draken.

Vid kurfurst Johan Georg II:s död år 1680 präglades ett minnesmynt i växeltalervikt à 26 groschen efter ett utkast av byggmästaren från det kursachsiska högländet Wolf Kaspar von Klengel. Det har på åtsidan en bild av Fama, ryktets gudinna, med två basuner över kurhatten och kurfurstendömet och hertigdömet Sachsens vapensköldar. På bandet som sammanbinder vapnen läses kurfurstens devis: SURSUM DEORSUM uppåt resp nedåt. Under sköldarna ligger den fallne Kronos, den besegrade tiden, symboliserande furstens förlidna livstid. Frånsidans text anger ånyo anledningen till präglingen. Denna taler bär ingen nominalbeteckning. Vid moderns frånfalle – kurfurstinna Magdalena Sibylla – Johan Georg II:s gemål, år 1687 lät kurfurst Johan Georg III som minnesmynt prägla hela, 2/3-, 1/3- och 1/6-taler, ävensom 1/24-taler eller groschen, efter enhetlig design men utan värdeuppgift. Därmed utgavs för första gången den nya kurantvalutans alla nominaler inklusive kuranttaler, i enhetlig formgivning. På åtsidan ser vi en regnbåge och över denna en med sju stjärnor besatt himlakrona. Under regnbågen står kurfurstinna Magdalena Sibyllas devis: SOLA SPES MEA (= Mitt hopp skall bestå). Frånsidan berättar om anledningen till präglingen.

18. Sachsen. Kurfurst Johan Georg II, 2/3 kuranttaler eller gulden 1677 à 16 groschen efter zinnafot från myntorten Dresden.

Guldenprägling efter Leipzig-foten från 1690

År 1690 såg sig Kursachsen, Kurbrandenburg och Braunschweig-Lüneburg föranledda att omvandla den zinnaiska myntfoten i en 12-kuranttalerfot och höja species-reichstalern i överensstämmelse med dess handelsvärde till 32 groschen, detta på grund av de underhaltiga 2/3- och 1/3-stycken som myntades i många nord- och mellantyska stater. Utpräglingen av species-reichstalern och dess delstycken ändrades visserligen inte. De i zinnafot, alltså i 10 1/2-kuranttalerfot, utgivna 2/3- och 1/3-styckena fick sammaledes värdet höjt till 18 resp 9 groschen. Den nya myntkonventionen slöts i Leipzig, varför det också brukar talas om en *Leipzigfot* (Leipziger Fuss). Med dess införande börjar den fjärde perioden i den sachsiska talervalutans historia och med den kommer vi att räkna fram till antagandet av österrikisk konventionsmyntfot 1763. Species-reichstalerns värdehöjning till 32 groschen eller 1 1/3-kuranttaler möjliggjorde nu en praktisk omräkning i kurantvaluta av reichstaler och stycken. Alltså utgjorde nu en species-reichstaler à 32 groschen en 1 1/3 taler courant, den halva species-reichstalern à 16 groschen en 2/3- och fjärdedelen av species-reichstalern à 8 groschen en 1/3 taler courant. 2/3 kuranttalern och den halva species-reichstalern, båda värda 16 groschen, är de två nominaler som oftast blir förväxlade.

Det yttre kännetecknet på nominaler av båda valutasystemen – riksäpple för de nominaler som utgavs i riksmüntfot och delstyckesuppgift för dem i kuranttalerfot – ändrades inte. Likaså bibehölls be-

teckningen species-reichstaler för talern à 32 groschen och kuranttaler eller bara taler för densamma à 24 groschen. Vid kurfurst Johan Georg III:s bortgång år 1691 utgavs som minnesmynt förutom species-reichstalern alla nominaler i kurantvalutan: taler, 2/3-, 1/3- och 1/6-taler jämte 1/12-taler eller dubbelgroschen och 1/24-taler eller groschen.

Specier och kurantmynt

Species-reichstalern i fråga visar på åtsidan den avlidne furstens bröstbild med axlat kursvärd, inramad av en tredagig omskrift, och på frånsidan en inskrift på fem rader. Kurantmynten har genomgående samma utförande som kuranttalern. Åtsidan visar bilden av en upplyft arm ur molnen hållande en liten fana med ordet Jehova – en illustration så att säga till kurfurstens devis: JEHOVA VEXILLUM MEUM (= Jehova är mitt fälttecken). Frånsidan har en utförlig text. När

kurfurst Johan Georg IV förlänades den engelska strumpebandsorden gav denna ära honom anledning att ordna en skyttetävlan i Dresden 1693 och att som skyttepriser utmynta klippingar av en kuranttalers värde. Denna klipping bär på åtsidan kurfurstens monogram under kurhatten omgivet av bygel och band med strumpebandsordens devis, under det att frånsidan bär de korslagda kursvärdens inom en rutad krans och en fortsättning på ordensdevisen.

Liksom vid kurfurst Johan Georg III:s död 1691 utgavs också vid Johan Georg IV:s bortgång 1694 som minnesmynt förutom species-reichstalern även kurantvalutans nominaler: kuranttaler, 2/3-, 1/3-, 1/12- och 1/24-taler. Species-reichstalern visar traditionsenligt den avlidne furstens bröstbild med axlat kursvärd och en trefaldig omskrift på åtsidan liksom en 16-radig inskrift på frånsidan. Kuranttalern och dess delstycken är enhetligt utförda. Åtsidan visar under devisen SOLA GLORIOSA QUAE JUSTA (= ärofullt är endast vad rätt är), en pyramid med de kur- och hertigligen sachsiska vapensköldarna. Därunder står 1 taler. På frånsidan ser vi återigen en pyramid – nu belyst av solens strålar och placerad mitt i ett fältläger. På denna är anledningen till präglingen förevigad. Förutom denna minnestaler vid broderns död lät kurfurst Fredrik August I (i Sverige mera bekant som August den starke av Sachsen och Polen) slå ännu en kuranttaler vid sin sons födelse 1696. Denna kuranttaler visar en vy

19. Sachsen. Kurfurst Fredrik August I (August II av Polen) (1694–1733), 4-faldig reichstaler 1727 från myntorten Dresden; 1 reichstaler=32 efter leipzigfot präglade groschen.

Konventionsmyntfoten 1763

Myntväsendets förfall, som i Kursachsen började efter 1750, kanske inte minst som en följd av den sachsiska premiärministerns, greve Brühl, korrumpierade inrikespolitik och vilket under det 7-åriga kriget på grund av de preussiska pålagorna och myntförfälskningarna nådde en hitintills oanad omfattning, fordrade med trängande nödvändighet en reform. År 1763 anslöt sig Kursachsen fördenskull till *konventionsmyntfoten*, även kallad *20-guldenfoten*, och präglade av en kölnisk mark finsilver 10 *konventionsspeciätaler*. Därmed upphörde dubbelmyntfoten – riksmyntfot och kurantfot – att äga bestånd. Båda myntfotsystemen hade ända till konventionsmyntfotens införande hållits strängt åtskilda. De fina specierna å hel, halv och kvarts reichstaler, utslutande avsedda för avkastningslikvider till bergshanteringen, köptes upp mot agio, försvann ur landet och blev förmodligen nedsmälta. Efter konventionsmyntfotens införande bibehöll man kuranttalleräkning och samtliga i konventionsmyntfot utgivna mynt omräknades i konventionskurant, varvid det numera bara var kuranttalern som kallades taler eller, som på de sedan 1772 tryckta sedlarna, reichstaler. I räkenskaperna blir de i konventionsmyntfot likaväl som de tidigare i Leipzigfot utmyntade nominalerna omräknade i s k kon-

21. Sachsen. Kurfurst Fredrik Kristian (1763), konventionstaler à 32 groschen 1763 från myntorten Leipzig.

ventionskurant. I enlighet därmed beräknar man: en speciätaler à 32 groschen=1 1/3 taler, en 1/2 speciätaler à 16 groschen=2/3 taler (mera sällan även som gulden eftersom den gällde 60 kreuzer), en kvarts speciätaler à 8 groschen=1/3 taler, en 1/8 speciätaler à 4 groschen=1/6 taler, en 1/16 speciätaler à 2 groschen=1/12 taler och slutligen en groschen som i konventionsmyntfot var 1/32 speciätaler = 1/24 taler. Ännu idag ger detta komplicerade omräkningssystem upphov till många misstag.

Konventionsfoten, också kallad 10-taler- eller 20-guldenfot, höll sig kvar i Sachsen till 1838. Sedan måste den ge vika för den starkare preussiska valutan. På den allmänna myntkonvention, som de till tull- och handelsunionen anslutna tyska

staterna höll i Dresden den 30 juli 1838, beslöt man införa den preussiska *14-talerfoten* i de nord- och mellantyska staterna och *24 1/2-guldenfoten* i de sydtyska. Dubbeltalern skulle bli det gemensamma föreningsmyntet. På denna konferens föreslog Sachsen införandet av den först 1873 förverkligade markvalutan. Talern skulle motsvara 30 groschen, dess tredjedel, kallad mark, motsvara 10 groschen=100 pfennige. Sachsen kunde inte driva igenom sitt förslag och myntade därför gemensamt med Sachsen-Altenburg och Sachsen-Coburg-Gotha talern à 30 groschen=300 pfennige och kunde på så sätt införa decimalsystemet. Därmed lämnade Sachsen sitt sista självständiga bidrag till den tyska talervalutan.

Världens dyraste kopparmynt

"Chain AMERICA cent 1793"

Att intresset för kopparmynt ökat under de senaste åren är känt. Detta gäller inte bara Sverige utan även internationellt. Sällsynta guld- och silvermynt har i stor utsträckning blivit investeringsojekt. Många samlare har därför i stället ägnat sig åt kopparmynten. Dessa har också stigit i pris och rara mynt i god kvalitet kan betingats mycket höga priser.

På "The Garret Collection Sales" i New York den 28 november förra året såldes en s k chain cent 1793 för 115 000 \$. Detta är det högsta pris som betalats för ett kopparmynt på någon offentlig auktion. Tyvärr kan det kanske finnas anledning att frukta för att detta är början på en investeringsvåg även för kopparmynt.

Det aktuella myntet var emellertid ett perfekt praktexemplar. Köparen är en boskapshandlare och mångmiljonär i Kalifornien. Enligt

uppgift finns endast två kända exemplar i så hög kvalitet av detta kopparmynt. Den kaliforniske samlaren äger båda!

Den nämnda auktionen gäller den förnämsta samlingen av amerikanska mynt som överhuvudtaget existerat. Detta är den första auktionen av fyra planerade. "The Garret Collection" grundades på 1860-talet av T Harrison Garret tillhörande en förmögen järnvägsfamilj. Samlingen fortsattes och utökades till början av 1940-talet men skall nu säljas. Den första auktionen i serien inbringade mer än 7 miljoner \$! Det högsta priset betalades för ett guldmynt, en s k "Brasher doubloon 1787" som kostade 725 000 \$.

F.O.

ÖLÄNSKT DENARFYND ÅTERFUNNET

Av Lennart Lind

1

2

Två barbariska imitationer av romerska denarer. Dubbel naturlig skala. Åtsidorna (stämpelidentiska) visar ett porträtt av kejsar Marcus Aurelius (161–180 e Kr), fränsidornas typer hämtade från andra kejsares mynt. 1) Mynt från det återfunna denarfyndet från Hulterstad på Öland, som gjordes omkring år 1800. 2) Mynt från fynd i Uggårda, Rone socken, på Gotland, 1964.

Antika romerska silvermynt i svensk jord – det är något man kanske främst förknippar med Gotland. Och det med rätta. Av de ca 7 000 romerska denarer – från första och andra århundradet e Kr – som man känner från Sverige, kommer inte mindre än 6 000 från den stora ön i Östersjön.

Men man har också grävt fram denarer på Öland. Det totala antalet mynt är inte stort, endast något mer än 100 sammanlagt, men näst efter Gotland är "systerön" Öland det svenska landskap, som har flest fynd, Gotland räknar ca 140, Öland ca 25.

De enskilda fynden, som på Gotland kan omfatta hundratals mynt (i ett fall t o m mer än tusen), är på Öland genomgående små. Det rör sig oftast bara om enstaka mynt. Endast i ett fall har man hittat en större mängd denarer tillsammans, och det var för mycket länge sedan.

Detta Ölands enda större denarfynd gjordes omkring år 1800, vid dikesgrävning i närheten av Hulterstad, i socknen med samma namn,

och omfattade – för allt vad vi vet – 79 mynt, det äldsta från kejsar Vespasianus' regering (69–79 e Kr), det yngsta från Alexander Severus' (222–235 e Kr). Fyndet är märkligt därigenom att det innehåller flera mynt präglade under tredje århundradet, det normala för de många denarfynden på Gotland och även för de få man känner till från svenska fastlandet.

Två lyckliga tillfälligheter har gjort att vi överhuvudtaget känner till Hulterstadsfyndet. Mynten köptes, strax efter det att de grävts fram, av biskopen Wallenstråle, för att användas som studiematerial i Kalmar. Inte så lång tid därefter, medan man ännu visste varifrån de kommit, blev de beskrivna, 73 stycken, av prästen och öläningen Abraham Ahlqvist (1794–1844), i hans bok *Ölands Historia och Beskrifning*, del 2:2, som kom ut i Kalmar år 1827. Från den gjorde Oscar Montelius år 1869 ett sammandrag för sin avhandling *Från Jernåldern*.

Via Montelius har så fyndet gått in i den allmänna litteraturen.

Montelius har ingen uppgift om var Hulterstadsfyndets mynt förvaras. Man kan få intrycket att de gått förlorade redan på hans tid. Ahlqvist själv uppger att mynten ingick i *Calmar Stifts-Bibliotek*. F. J. Baehrendtz (1849–1920) nämner Hulterstadsfyndet i en förteckning från 1890 över fynd på Öland. Han citerar Ahlqvist (och Montelius) men kan komplettera dem med uppgiften att Calmar Stifts-Bibliotek var eller blivit identiskt med Kalmar allmänna läroverks myntsamling.

Baehrendtz var lektor vid läroverket och har kanske själv sett mynten. Men några andra uppgifter som går utöver Ahlqvist har han inte. Så är det t ex omöjligt att säga om alla 79 mynten, eller alla de 73 Ahlqvist beskrev, fanns kvar ännu år 1890.

Sedan ett antal år arbetar jag med en doktorsavhandling om romerska denarer funna i Sverige, där det bl a ingår en katalog, som jag försöker göra så fullständig som möjligt. I december 1979 tog jag därför itu med att från Ahlqvists detaljerade beskrivning av år 1827 försöka rekonstruera Hulterstadsfyndet bland mynten i Kalmar läroverks samling. Det visade sig att inte mindre än 48 av de 73 mynt som är möjliga att identifiera fanns kvar.

Kejsartidens denarer har alltid på åtsidan ett porträtt av den regerande kejsaren (eller någon annan medlem av den kejsarliga familjen) samt en text med namn och titlar m m. Fränsidans text kan också bestå av titlar, när den inte direkt anspelar på fränsidans bild, som kan vara en byggnad, ett djur, ett eller flera föremål, i de flesta fall dock en figur, en gudinna (mera sällan en gud), som känns igen främst genom sina attribut (de föremål hon/han håller), ibland genom själva texten (jämför nedan).

Ahlqvist var alltså präst och kunde latin. En viss kunskap om antika mynt tycks han också ha haft. För det mesta har han återgett texterna på mynten på ett korrekt sätt. Beskrivningen av fränsidesbilderna är dock ofta ganska "egen". Det är uppenbart att även om han haft tillgång till någon form av numismatisk

litteratur, så har han inte haft någon fullständig katalog, som t ex den förteckning över de antika mynten i Köpenhamn, som Chr. Ramus gav ut 1816. Ahlqvist påstår t ex att ett mynt präglat för kejsaren Antoninus Pius (138–161 e Kr), med fransides-texten "APOLLINI AVGVSTO" (AVGVSTO), skulle visa en "figur" med en "liten Victoria" ("victoriolam"). "Figuren" är guden Apollo. Det hade nog Ahlqvist klart för sig, men han kanske föredrog att uttrycka sig neutralt. Det guden håller är dock inte en Victoria i miniatyr utan en lyra, Apollos normala attribut. Om Ahlqvist haft tillgång till en fullständig katalog, som den av Ramus 1816, hade han inte behövt tveka på den punkten.

Det finns flera felaktiga tolkningar av samma slag av fransidesfigurernas attribut. Dock aldrig så fel att man inte förstår vad som menas. Och dessa små misstag har i vissa fall underlättat identifieringen av mynten. Så finns det t ex verkligen i Kalmar läroverks myntsamling ett Antoninus Pius-mynt med texten APOLLINI AVGVSTO. Den lyra guden håller har blivit en liten smula skadad och kan därför uppfattas som en Victoria i miniatyr (som attribut inte alls ovanligt, förekommer dock ej tillsammans med Apollo). Därmed är det helt klart att det mynt som nu finns i läroverkssamlingen är detsamma som Ahlqvist en gång beskrev.

Ahlqvist har i några fall hänfört mynt till "fel" regent. Men eftersom texterna alltid är (i allt väsentligt) korrekt återgivna, är det en lätt sak för den som har vad Ahlqvist saknade, dvs en fullständig katalog, att rätta till den saken. Så finns t ex under rubriken Antoninus Pius (138–161) ett mynt, som inte längre är bevarat. Av beskrivningen att döma rör det sig dock om ett mynt av yngre datum, präglat för den ökände kejsar Heliogabalus (Elagabal), som regerade 218–222, alltså under tredje århundradet. Liksom en annan 200-talskejsare, Caracalla (211–217), hade Heliogabalus officiellt och på sina mynt namnet Antoninus Pius. De olika kejsarna kan visserligen hållas isär genom sina porträtt, men Ahlqvist har tydligen inte varit fullt säker på hur den "riktige" Antoninus Pius framställdes. Det visar sig också däri att han hänfört ett av dennes mynt till företrädaren Hadrianus (117–138). Det myntet är beva-

rat, så där råder ingen tvekan om vilken sorts misstag Ahlqvist gjort.

Som antytts är denarer från tredje århundradet (som innehåller mindre silver än de från andra) oerhört sällsynta – om också inte okända – som fynd i Sverige. Att det försvunna myntet verkligen är ett Heliogabalus-mynt och inte ett från 100-talskejsaren Antoninus Pius, styrks av att det, som nämnts, inte är det enda "sena" myntet i fyndet. Ahlqvist har själv korrekt bestämt ytterligare två, ett för kejsarinnan Julia Maesa (präglat under Heliogabalus) och ett för Alexander Severus

(222–235). De två sist nämnda mynten har tyvärr inte heller kunnat återfinnas i Kalmar läroverks myntsamling, men det finns här ingen anledning att ifrågasätta Ahlqvists bestämmningar.

En liten sensation (eller två?) kan det återfunna Hulterstadsfyndet också bjuda på. Ahlqvist påstår att ett mynt präglat för kejsar Marcus Aurelius (161–180) skulle ha fransides-texten FORTVNAE REDVCI. Den texten förekommer inte på Marcus Aurelius mynt. Det finns dock ett mynt i Kalmar – med Marcus Aurelius' porträtt – som alldeles

HG-1980 utkommer under vintern

Helt omredigerad med bl a 1+ priser på äldre material, fler bilder, sidantalet ökat till 502.

Pris 110:– inklusive moms.

Förmånserbjudande

Vid förhandsbeställningar av HG -80 lämnar vi boken till ett förmånspris av kr 100:–. Dessutom erhåller varje beställare, för att kunna bedöma prisutvecklingen, gratis exemplar av Årtalsförteckning 1973, så länge lagret räcker.

Till vår Auktion 14

mottages värdefullt
numismatiskt material

Auktionen äger rum den
10 maj 1980

Prislista, dubbelnummer 96/97 ca
5 000 objekt, fås genom att sätta in
10 kr på nedanstående postgiro.

HIRSCH MYNTHANDEL AB

Malmskillnadsgatan 29, 111 57 Stockholm.
Telefon 08/11 05 56. Postgiro 70 26 86-7

Beställningskupong HG-1980

Härmed beställes att sändas mot postförskott: **Pris 100 kronor**
..... ex Glück-Hyllengren, HG-1980 i helt omarbetad upplaga, klotband.

Namn:

Adress:

Postnr/ort:.....

utmärkt svarar mot Ahlqvists beskrivning. Men det myntet tillhör inte den officiella romerska rikspräglingen. Det är vad man i brist på bättre kallar en "barbarisk efterbildning". Jag har tidigare skrivit i MYNTKONTAKT (nr 7, 1977) om barbariska imitationer av liknande slag funna på *Gotland*. Där är de ganska talrika, minst 39 stycken, av många olika typer, fördelade på ett stort antal fynd. Från *Öland* har jag tidigare bara känt till en. Ytterligare en imitation från *Öland* är därför i sig värd att notera.

Imitation nr 2 från *Öland* är dock inte, som man kunnat vänta med tanke på hur det är på *Gotland*, av en helt ny typ. Den har sitt ursprung i samma verkstad som två av de 39 imitationerna på *Gotland*. Var denna verkstad nu varit belägen är inte känt. Den har dock knappast legat på *Öland* eller *Gotland*. Mer om det nedan.

Det nyfunna (eller återfunna) barbariserade myntet från *Hulterstad* på *Öland* har en *åtsida* som är identisk med den på ett mynt, som hittades vid *Uggårda* i *Rone socken* på *Gotland* 1964. Den har alltså ett porträtt – väl liknande – av kejsar *Marcus Aurelius* och texten *MYNTONIVZ AVO TR P XXIII*, vilket är en lätt förvanskning av *M(arcus) ANTONINVS AVG(vstvs) TR(ibunicia) P(otestate) XXIII*, en text som användes på denarar präglade i *Rom* år 168–169. *Frånsidorna* är dock olika. På det *gotländska* myntet ser man en barbariserad bild av guden *Jupiter*, med åskvigg (överdrivet förstorad, se foto) och spira (kan också uppfattas som ett spjut), samt en text, som är ett förvanskat *IOVI CONSERVATORI* (eller bara *CONSERVATORI?*), dvs "åt *Jupiter*, *Bevararen*". Det *öländska* myntet har alltså texten *FORTVN(AE) REDVCI* (förvanskat), dvs "åt *Fortuna*, som ledsagar hem" (mynt med den texten kunde ges ut för att högtidlighålla en kejsares lyckliga återkomst till *Rom* efter en resa, under antiken alltid ett äventyr), och en bild av en gudinna med balansvåg och ymnighetshorn.

Dessa två frånsidetyper förekommer inte på officiella mynt från kejsar *Marcus Aurelius'* regering, men väl på tidigare eller senare kejsares. Vi kan alltså inte säga något med bestämdhet om när de här mynten tillverkats, bara att det inte kan ha skett före år 169 e. Kr. Sannolikt

är de dock präglade långt senare.

Kanske fanns det ännu en imitation i *Hulterstadsfyndet*. Bland de av Ahlqvist beskrivna mynten som inte kunnat återfinnas är det ett, som inte riktigt stämmer, dvs Ahlqvists beskrivning passar inte in på något känt genuint romerskt mynt. Ahlqvist är, som jag framhållit, vederhäftig. Han beskriver vad han ser. Det finns därför inget skäl att tro annat än att han faktiskt sett ett mynt som i övrigt är okänt i litteraturen. Och då är det mera troligt att det rör sig om en "barbar" än om ett genuint mynt. Ahlqvist säger visserligen ingenting om att stilen eller texten skulle vara "barbariserad" (det gör han inte heller om det bevarade myntet), men det ska man inte vänta sig. Barbariska efterbildningar var ett fenomen vars existens man knappast var medveten om på 1820-talet.

Enligt Ahlqvist hade detta mynt, som alltså nu gått förlorat, på åtsidan ett porträtt av *Lucius Verus* (161–169), med kejsare till *Marcus Aurelius*, på frånsidan en "naken figur, antingen *Hercules* eller *Jupiter*", med "åskvigg?" ("fulmen?") och "bart spjut" ("hastam puram"). Ahlqvist har vidare – mot sin vana – avstått från att återge texten. Det kan bero på att den var i sin helhet utplånad, vilket är föga sannolikt, eller på att han helt enkelt inte förstätt den, därför att den var förvanskad. Kort uttryckt, Ahlqvists beskrivning av frånsidan – hans utelämnande av den obegripliga (?) texten inräknad – stämmer alldeles utmärkt väl med frånsidan till barbarmyntet från *Uggårda-Rone* på *Gotland*, med *Jupiter* hållande den överdrivet stora åskviggen (se foto). Just åskviggens proportioner kan förklara Ahlqvists tvekan inför den korrekta benämningen av den nakna figurens attribut (och därigenom även av själva figuren). Det kan alltså ha varit så att *Hulterstadsfyndet* innehållit två imitationer med samma ursprung som den från *Uggårda-Rone* på *Gotland*.

Under alla omständigheter är det återfunna *Hulterstadsfyndet* genom den enda bevarade barbariserade denaren kopplat till de talrika denarfynden på *Gotland* (som alla är väldigt homogena). Att lokalisera den verkstad där de aktuella imitationerna tillverkades blir därför av vikt för förståelsen både av denarerna på

Gotland och på *Öland* och förhållandet mellan dem. Det är, som nämnts, inte troligt att denna verkstad, som måste ha varit mycket avancerad, skulle ha varit belägen på *Öland* eller *Gotland*. Man måste söka den någonstans nere på kontinenten. Det är tänkbart att den befunnit sig utanför *Romarriket*s gränser, men inom ett område som ändå var nära nog för att det romerska inflytandet skulle göra sig starkt gällande. Man kan gissa på *Karpaterbäckenet*. Imitationerna har sedan kommit att cirkulera tillsammans med de äkta denarerna och tillsammans med dem förts norrut, för att så småningom hamna på *Öland* och *Gotland*.

Abraham Ahlqvist, ölänning

Abraham Ahlqvist föddes år 1794 i *Mörbylånga församling* på *Öland*, där hans far var kyrkoherde. Han studerade i *Uppsala* 1813 – 1818. Han prästvigdes 1818 och tjänade därefter som pastorsadjunkt i *Kalmar stift*, i församlingar både på fastlandet och på *Öland*. Han tjänstgjorde också som lärare vid *Kalmar gymnasium*. 1825 blev han kyrkoherde i *Runstens församling* på *Öland*, men tillträdde dock inte förrän år 1827, samma år som beskrivningen av *Hulterstadsfyndet* trycktes. Han var också riksdagsman för prästeståndet (1828–30, 1834–35). 1829 blev han riksantikvariens ombud på *Öland*, 1831 kontraktsprost i *Ölands medelkontrakt*. Han dog 1844.

Ölands Historia och Beskrifning är hans viktigaste tryckta skrift. Den kom ut i tre delar åren 1822–1827 och utmärks av stor noggrannhet och känsla för detaljer.

KÖPER-SÄLJER

Mynt • Sedlar
Polletter • Medaljer

Yngve Almer Mynthandel
Storgatan 49
Box 2068, 700 02 Örebro
Telefon 019-13 50 61

EN NATTVARDSPOLETT FRÅN 1600-TALET

Av Åke Sandholm

I min framlidne faders, professor Gerhard Lindblom, svit av Finsk Tidskrift fann jag i nr 2/1967 en artikel om en nattvardspollett (unik?) från 1600-talet. Texten återges här efter vänligt tillstånd från tidskriftens redaktion.

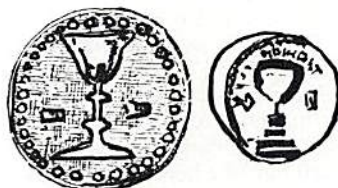
Carl-Axel Lindblom

I början av 1930-talet hittade en skolgosse på tomten N:o 24 vid Trädgårdsgatan i Åbo ett litet runt kopparstycke, som han antog vara ett mynt. Efter uppsatsning framträdde på ena sidan av kopparslanten bilden av en nattvardskalk jämte några oläsliga ord, den andra sidan var opräglad. Slanten införlivades med gossens myntsamling och upphittaren anade icke att han gjort ett ganska enastående fynd. Kopparstycket visade sig nämligen senare vara en s k nattvardspollett och utgör måhända det enda bevarade exemplaret i Norden.

Sedan att utdela stämplade metallmärken för kontroll av nattvardsgästerna är känd från de reformerta kyrkorna och kan återföras på Calvin. I ett brev till sina anhängare i Frankrike gav reformatorn år 1561 församlingarnas konsistorier, dvs pastorerna och de äldsta, rådet att utdela särskilda polletter till de nattvardsberättigade för att därigenom effektivare kunna övervaka församlingsmedlemmarna. De flesta kalvinska församlingar i Frankrike och Skottland antogo även seden med nattvardspolletter redan mot slutet av 1500-talet, och bruket spred sig snabbt till andra kalvinska länder och fördes med kolonisterna till Nya Zeeland och Canada, där det fortlevde ända till slutet av 1800-talet.

Professor Hilding Pleijel har i en uppsats, "Nattvardspolletter i stormaktstidens kyrka" (Svensk lutherdom, 1944), påvisat, att nattvardspolletter icke heller voro okända i Sveriges kyrka. Han anför bl a ett sockenstämmeprotokoll från Filipstad av år 1663, enligt vilket man beslöt att en stämplad blypenning skulle utdelas som attest om deras kristendoms-kunskap, som första gången ärnade sig till nattvarden. Det anförda protokollet har följande lydelse:

"Påbödz at wid alla kyrkior skulle hwar husfader eller moder med sin

a) Nattvardspollett från Frankrike.
b) Nattvardspollett från Åbo 1627 (naturlig storlek)

ungdom och tienstfolk framkomma rotetahls till chatechismi förhör och examen hwar söndag, doch synnerlig i fastan; och ehn blypänning gifwes medh påstämphel SIGNO CALICIS ET CRUCIS them til witne, som af ungdomen kunne swara til sin christendomb och nu woro admitterade första gången till S.S. communionem."

Pleijel vill göra troligt, att invandrade valloner givit den ortodoxe filipstadsprästen Simon Skragge impulsen till bruket av dessa polletter. Seden med ett särskilt tecken för nattvardsgästerna framskyntade dock även i diskussionen om kyrkolagens utgestaltung på 1650-talet, varför detta effektiva medel för upprätthållandet av församlingstukten var känt även utanför den av reformerta invandrare påverkade värm-ländska bergslagsbygden.

I kapitlet "Form eller Sätt medh berädelse till then Helgha Nattvarden eller Schrifftermål" i det kyrkolagsförslag, som biskop Johannes Matthiae framlade i början av 1650-talet (K 71 i UUB), framfördes sålunda tanken på ett särskilt tecken, "signum eller kännemärke", för kontroll av nattvardsgästerna. De utdelade märkena skulle nattvardsgästerna "wijd communionen ifrån sigh lefwerera, och därmed förständigha att the hafwa sigh christeligen beredt och waridt till schriff".

I det av domkapitlet i Uppsala till kyrkolagsförslagets sjuttonde kapi-

tel gjorda ändringsförslaget föreslogs dock att detta signum skulle vara en "sedel", på vilken prästen skrivit sitt namn och datum. Sedlarna skulle granskas av prästen vid nattvardsbordet, och "hwar så hände, att någon som sådant kännemärke fådt hafwer, dett enom androm bortsäljer eller gifwer, skole de bägge wara faldne vnder kyrkestraff". Arkebiskopen Lenaeus hade dessutom tillfogat en kommentar: "Synnerligha behöffues it sådant märcke om Påske tidh när man i faste tidhen haffuer förhördt vngdomen, at dee icke må tillåtas som icke haffua lärdt sin christeliga tros huvudstycker, icke heller wilia lära."

I de följande förslagen till kyrkolag saknas visserligen bestämmelsen om nattvards-sedlar, men då bruket av dylika tecken för nattvardsgästerna synnerligen väl anslöt sig till det rådande uppfostrings- och övervakningssystemet, kan man såsom prof. Pleijel framhåller antaga, att beslut om införande av nattvardspolletter eller -sedlar fattats på skilda håll i riket, ehuru inga uppgifter därom anträffats i granskade sockenstämmeprotokoll.

Att det ursprungligen reformerta bruket av nattvardspolletter kommit till användning i Åbo redan mot slutet av 1630-talet framgår av en utgiftspost i Åbo domkyrkas räkenskaper för år 1627. Mot slutet av året har nämligen antecknats följande utgift:

"Är giffuit Henrich Smedh på Ta-wastgatan för ett stempell järnn, att stempla märcken för them som om fastatidjen blifua examinerade - 12 öre". (Utdrag ur Åbo domkyrkas räkenskaper 1553-1634, utg. af R. Hausen.)

Införandet av nattvardspolletter bör tydligen sättas i samband med den nyutnämnde biskopen Isak Rothovius' första verksamhet i Åbo.

Biskopen anlände till staden i början av juni 1627, och efter sin högtidliga installation den 17 juni gav han redan följande dag det församlade prästerskapet anvisningar för förvaltandet av prästämbetet och inskräppte därvid i synnerhet prästernas plikt att undervisa folket och deras skyldighet att uppehålla kyrkotukt. Den 30 juni granskade biskopen domkyrkans räkenskaper, och efter en resa till Nyköping höll han den 7 oktober visitation i församlingen. Vid visitationen fram-

FÖRENINGAR

gick det att den kyrkliga disciplinen i staden lämnade mycket övrigt att önska, och den handlingskraftige biskopen tvekade icke att ingripa i missförhållandena. Stadens kyrkoråd omorganiserades, erhöi utvidgad myndighet och ålades att bistå prästerskapet i kampen mot osedligheten i staden. (J. Tengström, Diss ... Vitam & Merita M. Isaaci B. Rothovii ... s. 21 ff.)

I den äldsta upplagan av Rothovius' "Constitutiones", vilken härstammar från denna tid och utgivits speciellt för Åbo med omnejd, stadgade biskopen bl a att "medh rätta ingen skall tillåtas till Sacramentet, som sijn Catechismum icke halfuer lärdt, medh Lutheri Förklaring, ej heller stå wittne till barnsens Doop". Likaledes stadgades, att "Alle Catechismi Examina och Absolutiones skola skee ordinarie i Kyrkian ... och sodanne Examina i Fastan begynnas strax i ingången på Fastan, och kallas til Kyrkia i alla predijkningar några wisse byar, och förhöras, til thes heele Socknen förhörd är ..." (G. Lagus, Circular-Bref, s. 63 ff.)

Det är tydligt, att bruket av nattvardspolletter införts i samband med biskopens radikala åtgärder för upphjälpanDET av det kyrkliga livet i Åbo. Då även församlingens kyrkoherde Joachim Stutaeus, som varit biskopens studiekamrat i Wittenberg, var en varm vän av praktisk kyrkotukt, såg man tydligen i det reformerta bruket av särskilda tecken för dem som blivit "examinerade" ett verksamt medel att tvinga församlingsmedlemmarna att "lära sina kristendomsstycken" samt att förverkliga kyrkans övervakande och straffande uppgift.

Huru länge polletterna brukades i Åbo, veta vi icke. Måhända avskaffades de redan i samband med den kända konflikten mellan biskopen och borgerskapet åren 1634-1635, då Rothovius bl a beskyldes för att ha "förhållit borgarna nattvarden" på vissa dagar i påskhelgen och för att från predikstolen ha utpekats vissa borgare såsom lastbara. Biskopen synes nämligen ha varit klok nog att taga varning av det passerade och senare iakttagit betydligt större försiktighet i sitt offentliga uppträdande mot stadens "syndare".

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad på AB Västanfors Industriers matsal, S Linjan, Fagersta. Upplysningar tel 0223/116 71 e kl 17.00 och 0223/172 18 kl 8.30-16.00.

FINSPÅNGS MYNTKLUBB sammanträder sista torsdagen i varje månad på Sparbanken Östergötland, Bergslagsvägen 4, Finspång. Upplysningar tel 0122/103 89 el 161 20.

FROSTA NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion på Fritidsgården, Hörby den 27/3, 24/4 och 29/5 kl 19.30. Visning från 18.30.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING har möte 10/3, 14/4 och 12/5. Öppet hus i föreningslokalen 24/3 och 28/4. Schackspelets hus, Haga Kyrkogata 3, Göteborg mellan 18.30-21.00.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad på Restaurang Storstugan, Stortorget 1, Katrineholm. Upplysningar tel 0150/210 45 el 151 00.

KRISTIANSTADSORTENS NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion på Hemgården, Norretullsvägen 9, Kristianstad den 21/3, 18/4, 23/5, 13/6, 25/7, 22/8, 19/9, 17/10, 21/11 och 12/12.

MYNTKLUBBEN NICOPIA har möten andra måndagen i varje månad på Pensionärgården, V Trädgårdsgatan 57, Nyköping. Upplysningar tel 0155/131 31, 133 09, 134 29.

NORRKÖPINGS MYNTKLUBB har möten på fritidsgården i Ektorp kl 19.00. 18/3 Storauktion. Diskussion om förfalskningar, hur de görs och hur man upptäcker dem. 15/4 varianter och variationer. 20/5 Präglingsmetoder. Upplysningar: 011/16 72 39.

SAMLARKLUBBEN NUMIS. Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar 0910/186 80

NUMISMATISKA FÖRENINGEN ÖRESUND, Helsingborg har möten första helgfria onsdagen i varje månad på Handelsklubben, Sundstorget 3, Helsingborg. Upplysningar tel 042/26 21 14.

NUMISMATISKA KLUBBEN I UPPSALA sammanträder i Skandia, Drottninggatan 1 A, kl 19.30 den 25/3 årsmöte med föredrag, 5/5 auktion. Upplysningar tel 018/11 50 00 el 12 80 10.

PITEÅ SAMLARFÖRENING har möten tredje fredagen i varje månad. Upplysningar 0911/710 76, 500 17.

SANDVIKEN-GÄVLE MYNTKLUBB har möten 12/3, 12/4 årsmöte (lokal ej bestämt), 12/5 och 12/6 i Valbo kommunalhus kl 19.00. Upplysningar: 026/13 11 77, 026/27 00 19, 026/25 26 17.

SAMLARFÖRENINGEN S:T ERIK. Myntsektionen samlas på Karlbergsvägen 32 A, Stockholm kl 19.30 den 20/3 och 17/4.

TÄLJE MYNTKLUBB har möten 20/3, 17/4 och 8/5 på Föreningsgården, Torekällberget, Södertälje. Upplysningar 0755/185 68.

VILLSTADSORTENS MYNTKLUBB, Smålandsstenar, har möten med auktion andra måndagen i varje månad kl 19.00 på Finnvedens Sparbank. Upplysningar tel 0371/322 02.

VÄRENDIS NUMISMATISKA FÖRENING har möten 5/3, 27/3, 16/4 och 22/5 på restaurang Munken kl 19.00.

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har möte 26/3. Lars O Lagerqvist talar om svenska kopparmynt.

AUKTIONER

10/3 Göteborgs Numismatiska Förening i Traktören mellan Gustav Adolfs torg och Kronhuset kl 19.00. Auktionen omfattar första delen av en större samling svenska kopparmynt från tiden 1655-1930. Upplysningar: Bror Wickström 031/46 60 39.

22/3 Sandviken Gävle myntklubb i Drejarsalen på Folkets hus i Gävle kl 13.00. Visning kl 12.00 ca 320 utrop.

28-29/3 Svenska Numismatiska Föreningens vårauktion på Statens Historiska Museer, Storgatan 41, Stockholm kl 18.40 båda dagarna. Visning från kl 17.00. Endast för medlemmar i Svenska Numismatiska Föreningen och övriga föreningar anslutna till Nordisk Numismatisk Union samt för representanter för föreningar anslutna till Svenska Numismatiska Föreningen.

29/3 Villstadsortens myntklubb i Pelarsalen på Folkets hus i Värnamo kl 10.30. Visning kl 8.30 ca 500 utrop.

12-13/4 B. Ahlströms Mynthandel AB på Operakällaren, Stockholm.

14/4 Göteborgs Numismatiska Förening, samma plats och tid som den 10/3. Auktionen omfattar andra delen av kopparmyntssamlingen.

26/4 HIRSCH MYNTHANDEL AB på Restaurang Oxen 1 tr, Stockholm.

MÄSSOR

25-26/4 Mynt- och Frimärksmässa i Helsingborg

FRÅN KUNGL MYNTKABINETTET

Utställningen "Från bäverskinn till dollarsedel" öppnades den 31 januari. I förgrunden: Riksantikvarien Roland Pålsson och Kanadas ambassadör Kenneth C Brown. I bakgrunden: Jur dr Ernst Nathorst-Böös och museidirektör Ulla Westermark.

Föreningsmötet hos Ulf Nordlind

Svenska Numismatiska Föreningens möte i Ulf Nordlinds Mynthandel AB den 31 januari blev en både lärorik och rolig samvaro. Ulf Nordlind orienterade om de viktigaste företeelserna inom svensk medaljkonst och svensk numismatisk litteratur. På sitt lågmälda sätt lyckades han på begränsad tid belysa väsentligheter i dessa ämnen. Ett antal medaljer utvalda för att presentera medaljkonstnärer från olika epoker samt ett omsorgsfullt urval böcker illustrerade framställningen.

Vi som var med blev verkligen både imponerade och glada över vad som visades och sades. Det var även väl sörjt för lekamlig spis i form av öl, kaffe och smörgåsar vilket förvisso också var populärt. Denna typ av kultiverade sammankomster är idealisk och i ordföranden Göran Bergensträhles tack instämde alla.

FO

TB MYNT HB

U. Thimberg R. Berglund
Prislista nr 9 sändes gratis
på begäran

**K Ö P E R
B Y T E R
S Ä L J E R**

MYNT & TILLBEHÖR
LITTERATUR

Erstagatan 14
116 36 Stockholm
Tel. 08-41 01 33

Öppethållande:
Vard. 10-18
Lörd. 10-13

RECENSIONER

POLLETTERNA I TRAFIKEN – SAMLARNAS NYA GLÄDJEÄMNE

H. LUNDBERG, K. SKÅRMAN
och F. TUFVESSON, *Trafikpolletter
från hamnarna i Göteborg,
Kungälv och Marstrand. Göteborgs
Numismatiska Förenings Småskrif-
ter, Nr 14. December 1979.*

Penning är ett ord vi sällan använder, men alla vet ju att därmed menas ett lätthanterligt föremål med vars hjälp man byter till sig varor eller tjänster till en mängd som står angiven med siffror på penningen. Rikets sedlar och mynt är penningar, och sådana byter vi med varandra dagligen och med största allvar, trots att vi kan se att de i sig själva är värdelösa och trots att vi vet, att riksbanken ingalunda längre är beredd att lämna guld i stället för denna prasslande och skramlande valuta. Godtrogenheten är i detta fall lika stor i utlandet som här hemma.

Ett annat slag av präglade penningar är polletterna, men de inhandlas med gällande mynt, ungefär som frimärkena, och de återgår strax till utgivaren i hans verksamhet såsom betalning för en kortare resa, ett mål mat eller en arbetsprestation. Arbetsspolletter från gruvor, bruk och gårdar förekom redan på 1700-talet, och det sammanhänger med bristen på växelmynt ute i landet i äldre tider. För lokalhistorien har denna gamla penninghantering med sina till utseendet så omväxlande polletter av mässing, koppar, zink, trä, näver eller papp ett särskilt intresse, och som samlingsobjekt börjar de bli uppmärksammas och eftersökta.

Insatt i sin rätta miljö

Mellan en präglad pollett och ett samtida mynt är det alltså ingen större principiell skillnad, och vetenskapligt sett faller polletterna under numismatiken, myntvetenskapen. De förekommer i offentliga och enskilda samlingar, och stora grupper av dem beskrivs i litteraturen redan på 1800-talet. Trafik- och fraktpolletter från hela världen be-

skrevs 1967 av amerikanen Kenneth E Smith, vilket verkade som en knuff i ryggen på samlarna.

Några år senare bar det nya studiet frukt i Göteborg, en stad där mångahanda polletter varit i omlopp. I serien Göteborgs Numismatiska Förenings småskrifter gav Karl Skårman och Folke Tufvesson ut en beskrivning av polletter från ångslupsbolagen i Göteborg (GNF:s småskrift nr 11, 1976). Som en fortsättning på denna rikt illustrerade katalog har de båda författarna nu utkommit med en fortsättning, och detta i samarbete med ännu en känd numismatiker, läkaren Hans Lundberg.

Den nya pollettbeskrivningen kallas Trafikpolletter från hamnarna i Göteborg, Kungälv och Marstrand. Den är liksom sin föregångare systematiskt uppställd med avbildningar i naturlig storlek av varje nummer: runda eller ovala, mässing eller plast, vågig kant eller slät, håll eller ej, hålet runt, fyrkantigt eller halvmånformigt – det är det som gör skillnaden. Och det är dessa knappologiska data som främst rättfärdigar en skrift som denna.

Emellertid har hela materialet på det mest intresseväckande sätt inpassats i sitt rätta sammanhang. Beskrivande text och bilder ger oss polletternas miljö. På illuminerade aktiebrev från ångbåtsaktiebolagen kan man se fartygen avbildade.

Sina särskilda kapitel har Ångbåtsaktiebolaget Inland, som med "Nordre Elf I" och "Nordre Elf II" seglade från Kornhall i Harestad till Lilla Bommen. Om den bekanta Marstrandsfärjan får man veta att den daterar sig från 1913. Dessförinnan sköttes persontrafiken mellan Koön och staden av roddare. "Spårvagnen", som var byggd på Marstrands Mekaniska Verkstad, ansågs vara Sveriges enda elektriska färja och användes till 1948, då den utbyttes mot en ny, som byggts på Kungsviken på Orust.

Det är en mängd uppgifter av kulturhistoriskt intresse som återfinns i denna egentligen penninghistoriska småskrift, och det är begripligt om göteborgarna med den i sin hand strax ger sig ut på jakt efter sina nu så omskrivna polletter.

H. Wideen

Ytterligare ett enkroneförslag

Fel förbjuda nedsmältning av enkronor

Det är fel på lagen. Den måste ändras. Det anser länsåklagare Thors-ten Rosenberg, som utreder den omfattande handeln med gamla enkronor som avslöjades för en tid sedan runt omkring i landet.

Rosenberg anser att förbudet mot nedsmältning borde avskaffas. Då skulle den osunda handeln med enkronorna upphöra, menar han, samtidigt som han påpekar att det åtråvärda silvret i så fall stannar i landet.

Det var Riksbanken som anmälde saken till åtal för valutabrott. Rosenberg anser inte att det kan röra sig om valutabrott eftersom svenska mynt inte kan växlas in i utländska banker. Rosenberg anser att utförelsen av enkronor egentligen varit positivt för den svenska ekonomin eftersom det som förs ut har ett betalningsvärde av en krona medan den vinst som sedan förs hem representerar ett betydligt större värde.

SVENSKA MYNT

2 kr 1876	L.E.B B.A.	1	1850:-
2 kr 1892	ofl.	1?	150:-
2 kr 1912		1+/01	625:-
2 kr 1915		01	595:-
2 kr 1926		01	250:-
2 kr 1931		01a0	275:-
2 kr 1937		01a0	495:-
1 kr 1906		01a0	1250:-
1 kr 1929		01a0	195:-
1 kr 1930		01/0	195:-
1 kr 1933		01a0	195:-
1 kr 1952		01	75:-
1 kr 1953		01a0	100:-
1 kr 1955		01a0	125:-
1 kr 1957		01a0	100:-
1 kr 1958		01a0	295:-
50 öre 1875		1/1+	175:-
50 öre 1883		01	950:-
50 öre 1898		01	900:-
50 öre 1927		01a0	375:-
50 öre 1929		01a0	260:-
50 öre 1933		0	350:-
50 öre 1938		0	225:-
50 öre 1939		0	150:-
5 öre 1909	1.kors	0	1000:-
5 öre 1937	Stgl.	0	250:-
5 öre 1948		0	225:-
5 öre 1949		0	195:-

**PEO MYNT &
FRIMÄRKEN AB**

DROTTNINGGATAN 29.
BOX 16 245, S-103 25 STOCKHOLM
TELEFON 08-21 12 10

FRÅGE-SPALTEN

Om du vill göra en fråga om ett mynt eller något annat föremål i din egen eller någon annans samling eller du vill diskutera någon uppgift i den numismatiska litteraturen, så skriv till MYNTKONTAKTS FRÅGESPALT.

Skicka gärna med ett tydligt foto av föremålet. Avritningar, blyerts-kalkeringar och sådant duger inte.

Men skicka inte in frågor rörande samlarvärdet på dina föremål. Frågor om värdet besvaras inte.

Skriv helst på maskin och bara på en sida av papperet. Underteckna med namn och adress; anonyma brev publiceras inte.

Ang. 1933 års 1-öring med spärrat årtal.

Svar på fråga i MYNTKONTAKT nr 1/1980 s 20.

Varianten har uppstått med anledning av att myntpunsar före 1952 saknade årtalssiffror och även myntmästarmärke. Gravörerna slog in dessa efteråt med småstämplar i stamparna före härdningen.

Från och med 1952 med prägling av Gustav VI Adolfs mynt tillverkas kompletta arbetspunsar för varje årtal, varför i varje fall dylika varianter icke kan uppstå.

Tore Almqvist

1933 års 1 öringar, nämligen A Ås 3 större och B Ås 3 mindre, fann jag ett sådant par, om vilket Olsson frågar. Dessutom fann jag av samma årgång ett mynt, som hade årssiffran 33 närmare devisen än normalt och ett exemplar, där årssiffran 33 var närmare namnchiffrets båge.

Vidkommande äldre svenska mynt över huvud taget har jag den uppfattningen, att samtliga varianter, som är värda att anse som varianter, redan upptäckts. Med variant avser jag ett mynt, som präglats med en annan stamp än flertalet. Jag skulle tro, att även variantspecialisterna i Sverige vore redo att omfatta denna min åsikt.

Jarl Isaksson, Åbo

Suomalaiset lukijamme voivat, jos niin haluavat, kirjoittaa kysymyksensä suomeksi.

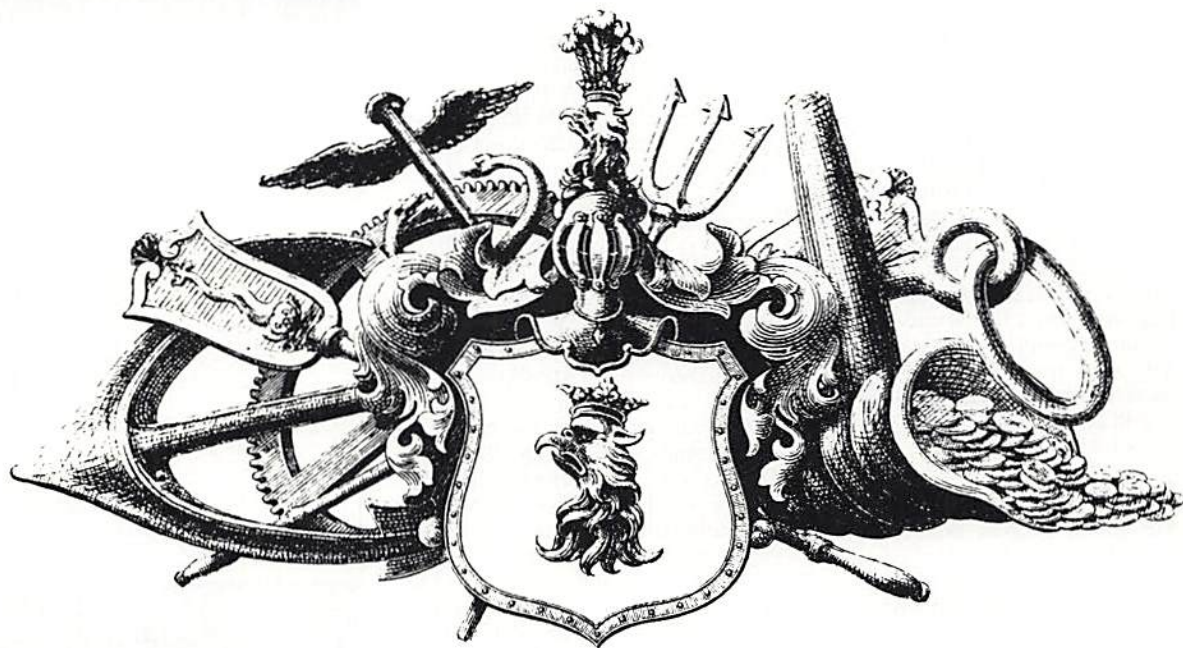
Me käänämme mielellämme kysymykset suomesta ruotsiksi.

Med anledning av den fråga, som framställdes av Torsten Olsson i Eder tidning nr 1 detta år, vill jag härmed tillkännage, att då jag med stöd av "Coinlex myntlexikon" av år 1976 bland mina 1 ören 1933 sökte efter de varianter, som finns omnämnda på sid 50 i nämnda lexikon ifråga om

Undertecknad har också uppmärksammat denna ettöring med spärrat årtal och har två ex varav ett i kvalitété 0 och ett i kvalitété 1+. Vad jag förstår så är det en variant.

Åke Jacobsson, Stockholm

FRÅN KUNGL BIBLIOTEKET

Utställningen om värdepapper visade många intressanta ting. Bland annat vackra vapenteckningar till privatbanksedlar. Det är förlageteckningar till sedlar för Skånes Enskilda Bank, Uplands Enskilda Bank och Westerbottens Enskilda Bank. Vapnen skulle pryda respektive banks sedlar på 1860- och 1870-talet. Möjligen kan de ha utförts av den i Sverige verksamme tyske konstnären A. Wegner. Skånes vapen visas ovan. Foto: Gösta Glase.

ÄNNU EN REVERS FRÅN SANDSLÄTTS BRUK

I MYNTKONTAKT 1979 nr 2, s 42 f, avbildades tre reverser utställda av en sedermera dömd person vid namn *Johan Henrik Westerdahl* som hade skaffat sig kontrakt på halvårsarrende på ett obetydligt pappersbruk vid Sandslätt, inte långt från Kalmar. Westerdahl hade gett reverserna ett utseende, som gjorde att de lätt förväxlades med Smålands privatbanks sedlar.

De avbildade reverserna var två å 10 riksdaler banko, den ena i förf:s samling och den andra i B Ahlströms mynthandel; mellan dem fanns viss skillnad i utformningen av ramen kring texten. Vidare avbildades en revers å 3 rdr b:o i B Ahlströms mynthandel.

I Sven Svenssons samling finns också en sådan revers å 3 rdr b:o (se

ill; foto Hans Markstedt, ATA; skala 1:1). Den är i alla detaljer lik den tidigare avbildade reversen i denna valör. Den är överkorsad. Så är också fallet med de tidigare avbildade reverserna i B Ahlströms mynthandel, men däremot inte med exemplaret i förf:s samling. Sannolikt har överkorsningen skett i samband med att reverserna företeddes under rannsakingen med Westerdahl.

T.L.

Visste Du . . .

– att Ulla Westermark i "Konsthistoriska studier tillägnade Sten Karling" (1966) skrivit om "Två vaxpousseringar av Gustaf Ljungberger",

– att svenska frimurarmedaljer finns beskrivna i den 1953 utgivna boken "Svenska Frimurare Ordens Museum 1923–1953",

– att de år 1928 utgivna "Konstvetenskapliga studier och essayer tillägnade August Hahr på 60-årsdagen" innehåller den av Arvid Julius författade studien "Raymond Faltz. En karolinsk medaljör.",

– att konsthistoriska sällskapets publikation 1921 innehåller "Sergel och den svenska medaljkonsten" av Efraim Lundmark,

– att den av den norske konsthistorikern Jens Thiis 1941 utgivna "Pisanello – ungrecessansens grundläggelse" behandlar Pisanellos och hans närmaste efterföljares medaljkonst,

– att The Burlington Magazine XIII innehåller den av G. F. Hill författade artikeln "The Medaillist Lysippus",

Nils-Uno Fornander

KONTAKT- PUNKTEN

Avsikten är att under denna rubrik skall såväl styrelsen som medlemmar kunna insända korta meddelanden om önskemål. Obs! Önskemål om träffar och förslag till sådana. Det är *icke* meningen att det skall bli något sorts "bytes"-register. Vi börjar med ett meddelande från PR-kommittén och hoppas våra medlemmar skall utnyttja denna spalt.

Förfalsknings- rapport 5

Gustav II Adolf, 2 öre klipping 1627 SM 109

Vikt 37,2 g Rätt vikt ca 56 g.
Kännetecken och kommentar:
Myntet är gjutet och uppvisar en mängd gjutspår i ytan. Kanten är helt jämn och filad.

FALSK

ÄKTA

SNF's årsmöte 1980

kommer i år att äga rum i Sigtuna troligen en av de sista lördagarna i maj.

En nyhet är, att man skall kunna ta en familjemedlem med sig – eller kanske fler. Det kan bli en "platsfråga".

Just nu pekar alla tecken på, att mötet skall äga rum lördagen den 31 maj. Reservera dagen för SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN. Vi har ett flertal intressanta och trevliga program på förslag redan nu. Vi återkommer i nästa nummer av MYNTKONTAKT.

PR-kommittén

Bankfilm belönad

Jur dr Ernst Nathorst-Böös, antikvarie vid Kungl. Myntkabinetet, har varit vetenskaplig rådgivare vid tillkomsten av TV-filmen "The Dawn of Banking" ("Bankväsendets gryning"), som inspelats av UCLA Center for Medieval and Renaissance Studies 1979, Los Angeles. Denna film har belönats med 3:e pris (bronsmedalj) vid den 22:a årliga internationella film- och TV-festivalen i New York, i vilken 35

länder deltog. Filmen, som arbetar med stillbilder, skildrar bankväsendets uppkomst i medeltidens marknader och hur dessa utvecklades till renässansens rika och mäktiga finanshus; vidare hur de mäktiga bankerna under senare nya tidens början påverkat Europas politiska, sociala och ekonomiska utveckling. Filmen illustreras med en rik ström av samtida konstverk – kyrkliga och profana målningar, porträtt, arkitekturbilder, mynt samt de första kreditbevisen och checkerna.

ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB

Nybrogatan 36 • Box 5132, 102 43 Stockholm

Telefon 08-62 62 61

KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER
ORDNAR

Numismatisk litteratur

Lagerkatalog utkommer två gånger årligen

Medlem av Sveriges Mynthandlares Förening

FRI MYNT 80

6:e internationella
mynt- och frimärksmässan 26-27 APRIL

Telefon mässan 042-14 15 52

IDROTTENS HUS HELSINGBORG ÖPPET 11.00 - 18.00

Arrangör: Helsingborgs kommun

Välkomna till min nya butik mitt i stan.

Nu har Stockholm fått ännu en butik för numismatiker. Jag kommer att specialisera mig på internationella guldmynt. Köper, byter och säljer.

Mycket välkomna! Georg Rafalowicz

AB GULDMYNT

Sveavägen 24, 111 57 Stockholm. Telefon: 08-20 54 50

OVANSETT OM DU HAR ENSTAKA OBJEKT
FÖR NÅGRA TIOR ELLER HELA SAMLINGAR
FÖR FLERA HUNDRATUSEN KRONORS
VÄRDE ÄR VI KÖPARE.

VI GER DEJ ETT SERIÖST REJÄLT BUD
OCH BETALAR KONTANT. KONTAKTA
OSS FÖR VIDARE INFORMATIONER.

VÅR NYA STORA KOSTNADSFRIA
KVARTALSKATALOG

UTKOMMER STRAX - SÄND OSS
DITT NAMN OCH ADRESS !!!

INVESTERAR DU I MYNT ?? VI HAR
UNDER FLERA ÅRS TID GJORT GRUNDLIGA
UNDERSÖKNINGAR VAD DU SKALL SATSA
PÅ. VI HAR DE VERKLIGA TOPPMYNTEN
DÅ DET GÄLLER INVESTERING.
TAG KONTAKT MED VÅRT FÖRETAG
FÖR NÄRMARE INFORMATIONER

Örtendahls

MYNT AB

BOX 1 S19901 ENKÖPING SWEDEN TEL. 0171-37950

